

उत्तराखण्डसंस्कृतविश्वविद्यालयः, हरिद्वारम्
राष्ट्रीयशिक्षानीत्यनुगुणं (NEP-2020) चतुर्वर्षीयस्नातककक्षापाठ्यक्रमे
स्वशास्त्र-सम्बद्ध-वैकल्पिक-पाठ्यक्रमः (DSE)
विषयः – वैदिकदर्शनम् (आर्षपाठ्यक्रमः)

पूर्णाङ्काः – 100

सैद्धान्तिकम् – 75

आन्तरिकमूल्यांकनम् – 25

प्रथमसत्रम्

पत्रसंख्या DSE-1	पाठ्यग्रन्थाः:- योगदर्शनम् (प्रथमपादः)	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	दर्शनानां सामान्यपरिचयः	15	
2.	योगदर्शनस्य प्रथमपादस्य सूत्रव्याख्या (1-30)	15	
3.	योगदर्शनस्य प्रथमपादस्य सूत्रव्याख्या (31-51)	15	
4.	प्रथमपादस्य व्यासभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्यानुवादाः	15	
5.	योगदर्शनस्य प्रथमपादस्य सूत्राणां मूलपाठः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः –

- 1- योगदर्शनम्, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6
- 2- योगदर्शनम्, प्रकाशकः - चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी

आन्तरिकमूल्याङ्कनस्य अङ्काः –

1. आन्तरिकमूल्यांकनम्/प्रदत्तनियतकार्यम् – अङ्काः 10
2. शास्त्रसम्बद्धसंगोष्ठी/शास्त्रपरिचर्चा – अङ्काः 5
3. शिक्षणस्रोतसामग्र्याः चयनं प्रबन्धश्च – अङ्काः 5
4. उपस्थितिः 75% = 1 अङ्कः, 76% - 80% = 2 अङ्कौ, 81% - 85% = 3 अङ्काः,
86% - 90% = 4 अङ्काः, 91% तः अधिकम् = 5 अङ्काः।

पत्रसंख्या DSE-2	पाठ्यग्रन्थाः:- योगदर्शनम् (द्वितीयपादः), सांख्यदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 1-82	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	योगदर्शनस्य द्वितीयपादस्य सूत्रव्याख्या (01-30)	15	
2.	योगदर्शनस्य द्वितीयपादस्य सूत्रव्याख्या (31-55)	15	
3.	द्वितीयपादस्य व्यासभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्यानुवादाः	15	
4.	सांख्यदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 1-82 सूत्राणि यावत् सूत्रव्याख्या	15	
5.	सन्दर्भविशेषानुवादः प्रथमाध्यायस्य 1-82 सूत्राणि यावत् (ब्रह्ममुनिभाष्यानुसारम्)	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः –

- 1- योगदर्शनम्, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6
- 2- सांख्यदर्शनम्, (ब्रह्ममुनिभाष्यम्) प्रकाशकः- हरयाणा-साहित्य-संस्थानम्, गुरुकुलझज्जर (हरयाणा)
- 3- एकादशोपनिषद् प्रकाशकः- विजयकुमार गोविन्दराम हसानन्दः, नई सड़क, दिल्ली
- 3- उपनिषत्समुच्चयः, प्रकाशकः- हरयाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर

पत्रसंख्या DSE-3	पाठ्यग्रन्थाः:- सांख्यदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 83-164, स्वमन्तव्यामन्तव्यप्रकाशः	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	सांख्यदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 83-123 सूत्राणि यावत् सूत्रव्याख्या	15	
2.	सन्दर्भविशेषानुवादः प्रथमाध्यायस्य 83-123 सूत्राणि यावत् (ब्रह्ममुनिभाष्यानुसारम्)	15	
3.	सांख्यदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 124-164 सूत्राणि यावत् सूत्रव्याख्या	15	
4.	सन्दर्भविशेषानुवादः प्रथमाध्यायस्य 124-164 सूत्राणि यावत् (ब्रह्ममुनिभाष्यानुसारम्)	15	
5.	स्वमन्तव्यामन्तव्यप्रकाशः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः –

- 1- सांख्यदर्शनम्, (ब्रह्ममुनिभाष्यम्) प्रकाशकः- हरयाणा-साहित्य-संस्थानम्, गुरुकुलझज्जर (हरयाणा)
- 2- स्वमन्तव्यामन्तव्यप्रकाशः प्रकाशकः- वैदिकयन्त्रालयः, अजमेरः

पत्रसंख्या DSE-4	पाठ्यग्रन्थाः:- वैशेषिकदर्शनम् (प्रथमाध्यायस्यप्रथमाह्निकम्) 1-31	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	वैशेषिकदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 1-16 सूत्राणि यावत् सूत्रव्याख्या	15	
2.	ब्रह्ममुनिभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्यानुवादः प्रथमाध्यायस्य 1-16 सूत्राणि यावत्	15	
3.	वैशेषिकदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 17-31 सूत्राणि यावत् सूत्रव्याख्या	15	
4.	ब्रह्ममुनिभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्यानुवादः प्रथमाध्यायस्य 17- 31 सूत्राणि यावत्	15	
5.	वैशेषिकदर्शनस्य प्रथमोऽध्यायस्य प्रथमाह्निकस्य सूत्राणां मूलपाठः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः -

1- वैशेषिकदर्शनम्, (ब्रह्ममुनिभाष्यम्) प्रकाशकः - हरयाणासाहित्यसंस्थानम्, गुरुकुल झज्जर

2- वैशेषिकदर्शनम्, प्रकाशकः-आर्षशोधसंस्थानम्, कन्यागुरुकुलम् अलीयाबाद

पत्रसंख्या DSE-5	पाठ्यग्रन्थाः:- न्यायदर्शनम् (प्रमेयान्तपर्यन्तम्)	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	न्यायदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 1-8 सूत्राणि (प्रमाणान्तम्) सूत्रव्याख्या	15	
2.	वात्स्यायनभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्य अनुवादः प्रथमाध्यायस्य 1-8 सूत्राणि (प्रमाणान्तपर्यन्तम्)	15	
3.	न्यायदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 9-22 सूत्राणि (प्रमेयान्तम्) सूत्रव्याख्या	15	
4.	वात्स्यायनभाष्यस्य सन्दर्भविशेषस्य अनुवादः प्रथमाध्यायस्य 9-22 सूत्राणि (प्रमेयान्तपर्यन्तम्)	15	
5.	न्यायदर्शनस्य प्रथमाध्यायस्य 1-22 सूत्राणां मूलपाठः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः -

1- न्यायदर्शनम्, प्रकाशकः- चौखम्बासंस्कृतभवनम्, वाराणसी

पत्रसंख्या DSE-6	पाठ्यग्रन्थाः- सत्यार्थप्रकाशस्य प्रथमसमुल्लासः, ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	सत्यार्थप्रकाशस्य प्रथमसमुल्लासः	15	
2.	सृष्टिविद्याविषयः, ऋग्वेदादिभाष्यभूमिकानुसारम्	15	
3.	ईश्वरस्तुतिप्रार्थनायाचनासमर्पणोपासनाविद्याविषयः ऋग्वेदादिभाष्यभूमिकानुसारम्	15	
4.	उपासनाविषयः ऋग्वेदादिभाष्यभूमिकानुसारम्	15	
5.	ब्रह्मविद्याविषयः ऋग्वेदादिभाष्यभूमिकानुसारम्	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः -

- 1- सत्यार्थप्रकाशः, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6
- 2- ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6

पत्रसंख्या DSE-7	पाठ्यग्रन्थाः- केनोपनिषद्	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	केनोपनिषद्: गद्यपद्ययोः व्याख्या, परिचयः सारश्च (प्रथमद्वितीयखण्डयोः)	15	
2.	केनोपनिषद्: गद्यपद्ययोः व्याख्या, परिचयः सारश्च (तृतीयचतुर्थखण्डयोः)	15	
3.	केनोपनिषद्: गद्यपद्ययोः व्याख्या, परिचयः सारश्च (चतुर्थखण्डस्य)	15	
4.	केनोपनिषद्: परिचयः सारश्च	15	
5.	उपनिषदां परिचयः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः -

- 1- एकादशोपनिषद्, प्रकाशकः- विजयकुमार गोविन्दराम हासानन्दः, नई सड़क, दिल्ली
- 2- उपनिषत्समुच्चयः, प्रकाशकः- हरयाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर

पत्रसंख्या DSE-8	पाठ्यग्रन्थाः- प्रश्नोपनिषद्	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	प्रश्नोपनिषदः गद्यपद्ययोः व्याख्या (प्रथमप्रश्नस्य)	15	
2.	प्रश्नोपनिषदः गद्यपद्ययोः व्याख्या (द्वितीयप्रश्नस्य)	15	
3.	प्रश्नोपनिषदः गद्यपद्ययोः व्याख्या (तृतीयप्रश्नस्य)	15	
4.	प्रश्नोपनिषदः गद्यपद्ययोः व्याख्या (चतुर्थप्रश्नस्य)	15	
5.	प्रश्नोपनिषदः गद्यपद्ययोः व्याख्या (पंचम—षष्ठप्रश्नस्य)	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः –

- 1- एकादशोपनिषद्, प्रकाशकः- विजयकुमार गोविन्दराम हासानन्दः, नई सड़क, दिल्ली
- 2- उपनिषत्समुच्चयः, प्रकाशकः- हरयाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर

पत्रसंख्या DSE-9	पाठ्यग्रन्थाः- सत्यार्थप्रकाशः, षड्दर्शनम्	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	सत्यार्थप्रकाशस्य द्वितीयसमुल्लासः	15	
2.	सत्यार्थप्रकाशस्य सप्तमसमुल्लासः	15	
3.	भारतीयदर्शनानां तत्त्वमीमांसा	15	
4.	भारतीयदर्शनानां प्रमाणमीमांसा	15	
5.	भारतीयदर्शनानां आचारमीमांसा	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः –

- 1- सत्यार्थप्रकाशः, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6
- 2- ऋग्वेदादिभाष्यभूमिका, प्रकाशकः- आर्षसाहित्यप्रचारट्रस्टः, नया बांस, दिल्ली-6
- 3- षड्दर्शनम्, चौखम्बा प्रकाशनम्, वाराणसी

पत्रसंख्या DSE-9	पाठ्यग्रन्थाः:- मीमांसादर्शनम्	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	मीमांसादर्शनस्य 1.1.1—10 सूत्राणां व्याख्या	15	
2.	मीमांसादर्शनस्य 1.1.11—20 सूत्राणां व्याख्या	15	
3.	मीमांसादर्शनस्य 1.1.21—30 सूत्राणां व्याख्या	15	
4.	मीमांसादर्शनस्य 1.1.1—15 सूत्राणां मूलपाठः	15	
5.	मीमांसादर्शनस्य 1.1.16—30 सूत्राणां मूलपाठः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः —

- 1- मीमांसादर्शनम्, सम्पादनम् — आचार्य उदयवीर शास्त्री, प्रकाशकः- विजयकुमार गोविन्दराम हसनन्दः, नई सड़क, दिल्ली

पत्रसंख्या DSE-10	पाठ्यग्रन्थाः:- वेदान्तदर्शनम्	अङ्काः 75+25	अर्जिताङ्कः (क्रेडिट) 4
भागक्रमः (इकाई)	पाठ्यविषयाः	अङ्काः	
1.	वेदान्तदर्शनस्य 1.1.1—10 सूत्राणां व्याख्या	15	
2.	वेदान्तदर्शनस्य 1.1.11—20 सूत्राणां व्याख्या	15	
3.	वेदान्तदर्शनस्य 1.1.21—31 सूत्राणां व्याख्या	15	
4.	वेदान्तदर्शनस्य 1.1.1—20 सूत्राणां मूलपाठः	15	
5.	वेदान्तदर्शनस्य 1.1.21—31 सूत्राणां मूलपाठः	15	
6.	अनुशिक्षणम् (Tutorial) आन्तरिकमूल्यांकनम्	25	

सन्दर्भग्रन्थः —

- 1- वेदान्तदर्शनम्, सम्पादनम् — आचार्य उदयवीर शास्त्री, प्रकाशकः- विजयकुमार गोविन्दराम हसनन्दः, नई सड़क, दिल्ली

